

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМУВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена актуальній проблемі підготовки майбутніх соціальних працівників, професійний рівень яких повинен відповідати вимогам сьогодення. У роботі розкрито суть змісту готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності, обґрунтовані критерії, показники та рівні сформованості означуваної готовності.

Ключові слова: готовність, інтерактивні технології, критерії, показники, рівні готовності, соціальний працівник.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси вищої освіти України у європейський освітній простір передбачають підготовку фахівців нової генерації; формування компетентного, висококваліфікованого спеціаліста, який буде відповідати міжнародним вимогам та стандартам якості. Важливу роль у цьому процесі відіграє вища школа, першочерговим завданням якої є створення умов для ефективного формування та розвитку конкурентоспроможного фахівця.

Виявити рівень готовності майбутніх соціальних працівників до ефективно професійної діяльності можна завдяки критеріальному підходу, який надає змогу ідентифікувати та обґрунтувати експериментальні дані, що були отримані під час проведення педагогічного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасних досліджень та наукових публікацій дає можливість зробити висновок про те, що проблему визначення критеріїв та показників сформованості готовності до використання інтерактивних технологій, а також критерії та показники розглядалися у працях Л. Бекірової, Н. Павленко, Г. Пономарьова, Т. Сердюк, А. Смолкіна та ін. Проте у їхніх дослідженнях існують певні розбіжності та не визначено критеріїв та показників готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

Метою даної статті є обґрунтування критеріїв і показників рівня сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. *Готовність майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності* розглядається нами як інтегративне утворення особистості, що має системну організацію, складну, багаторівневу структуру і виступає як сукупність, взаємодія і взаємопроникнення мотиваційно-ціннісного, комунікативного, когнітивного, особистісно-діяльнісного й рефлексивного компонентів, ступінь сформованості яких дозволяє майбутнім соціальним працівникам продуктивно використовувати можливості інтерактивних технологій при вирішенні професійних завдань, удосконалювати свій досвід у їх використанні й розширювати його межі.

Розкриваючи суть кожного компонента готовності ми виділили його критерії та показники.

Перш за все, звернемося до критеріального осмислення досліджуваного явища, що дасть змогу оцінити ефективність визначених рівнів готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності. Проведений теоретичний аналіз наукової літератури дозволив нам встановити, що у педагогічній практиці існує декілька підходів щодо визначення критеріїв та їх показників.

За визначенням відомих українських науковців [2], критерій є ознакою, за якою класифікуються, контролюються (та одержують оцінки) психічні явища, дії або діяльність, зокрема при їх формалізації. Але слід зазначити, що у педагогічній науці під поняттям контролю розуміють виявлення, вимір і оцінку результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів, хоча такі науковці як В. Кузьмінський, у зв'язку з розвитком демократичного суспільства, відмовляються від терміну контроль, вбачаючи у ньому відлуння авторитарності і пропонують вживати термін оцінювання.

Інший підхід визначає критерії як певні індикатори, на підставі яких оцінюється динаміка та результативність експериментального дослідження. Загальні вимоги до значення й обґрунтування критеріїв можна звести до того, що вони мають відображати основні закономірності формування особистості; за допомогою критеріїв має встановлюватися зв'язок між усіма компонентами досліджуваної системи, при цьому якісні показники мають виступати в єдності з кількісними.

Аналіз запропонованих науковцями підходів щодо визначення понять критерій та показник дозволили сформулювати такий висновок:

Критерій – це характеристика об’єкта дослідження, що повинна мати суттєві ознаки предмета, відображати необхідні ознаки та якості, мають бути стійкими і постійними [3];

У нашому дослідженні ми дотримуємося наукової позиції О. В. Діденко, де поняття критерій за своїм обсягом ширше, ніж поняття показник, і що показник є складовою частиною критерію [2].

Показники – це засоби якісної та кількісної оцінки критеріїв. [1].

Нами було визначено критерії сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до використання ІТ, такі як: мотиваційний, комунікативний, когнітивний та діяльнісний. Кожному критерію відповідають наступні показники та їхні ознаки:

➤ мотиваційний критерій (*мотиваційно-ціннісний компонент*) передбачає формування спрямованості майбутнього фахівця відповідно до професійної діяльності; прояв зацікавленості до обраної професії; позитивне ставлення до навчальної та майбутньої професійної діяльності; прагнення до розвитку професійних здібностей, усвідомлення себе як майбутнього професіонала;

➤ комунікативний критерій (*комунікативний компонент*) – робота в команді, міжособистісні вміння; уміння чітко, зрозуміло і переконливо висловлювати свої думки та почуття за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування, здатність спілкуватися з клієнтами, колегами, представниками взаємодіючих організацій; тактовність та толерантність у спілкуванні;

➤ когнітивний критерій – передбачає оволодіння системою професійних та функціональних знань; здатність до навчання; дослідницькі вміння, базові загальні та ґрунтовні базові професійні знання, здатність породжувати нові ідеї;

➤ діяльнісний критерій – уміння застосовувати інтерактивні технології, здатність до застосування знань на практиці, здатність до організації, планування та розв’язання проблем, прийняття рішень, розроблення та управління проектами.

Підкреслюючи внутрішню цілісність готовності майбутнього фахівця з соціальної роботи до використання ІТ у професійній діяльності як стійкості зв’язків між її компонентами, інваріанта цих зв’язків і стабільності набору функцій, ми повинні доповнити морфологічний, структурний і функціональний аналіз генетичним, як об’єктивно необхідним, якщо ставиться завдання повноти подання розглянутої готовності як системного утворення. Генетичний аналіз пов’язаний з виділенням і розкриттям рівнів готовності майбутнього соціального працівника до використання ІТ у професійній діяльності.

У науковій літературі *рівень* визначається як дискретний, відносно стійкий, якісно своєрідний стан матеріальних систем, як відношення «вищих» і «нижчих» ступенів розвитку структур будь-яких об’єктів або процесів [4]. Рівневий підхід дозволяє розглядати будь-який процес розвитку особистості як перехід від одного рівня до іншого, більш складного і якісно відмінного.

Звернемося до визначення рівнів готовності до професійної діяльності. У сучасних дослідженнях готовності фахівців до різних аспектів професійної діяльності найчастіше виокремлюється від трьох до п’яти відповідних рівнів сформованості.

Таблиця 1

Визначення рівнів готовності за різними авторами

№ з/п	Автор	Зіст готовності	Назва рівнів
1	А. Капська	Готовність до виконавсько-мовленнєвої діяльності	Низький, середній, високий
2	О. Карпенко	Професійної готовності студентів до соціальної роботи	Недостатній, первинний, професійно-кваліфікаційний, професійно-спеціалізований
3	Г. Савченко	Готовності до аналітичної діяльності	низький, середній, достатній, високий
4	Л. Савенкова	Готовності майбутніх викладачів до професійного спілкування	Стихійно-репродуктивний, репродуктивний, реконструктивний, варіативний, творчий
5	Н. Кузьміна	Продуктивності педагогічної діяльності	Репродуктивний, адаптивний, локально-моделюючий, системно-моделюючий, системно-моделюючий.
6.	О. Абдуліна	загальнопедагогічних знань і умінь студентів	репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий

З огляду на викладене та спираючись на підхід О. Абдуліної, ми визначаємо три рівні готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності: репродуктивний (низький), продуктивний (середній), креативний (високий).

Значимо, що вирізнення великої кількості рівнів готовності ускладнює дослідження, оскільки їх важко диференціювати.

Схарактеризуємо визначені рівні готовності до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

Репродуктивний (низький) рівень – у студентів сформовані деякі мотиви до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності, серед яких переважають зовнішні. Загальний рівень професійної спрямованості є переважно середнім, у деяких випадках низьким. Задоволення від навчання є переважно низьким. Вид спрямованості не диференційований. Притаманні середній та низький рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. У студентів спостерігаються середні рівні знань засобів інтерактивних технологій. Студенти, які мають цей рівень готовності, запозичують уже готовий матеріал (проект, презентація, соціальна реклама тощо) із мережі Інтернет або переймають в інших студентів.

Продуктивний (середній) рівень – загальний рівень сформованості мотивів є середнім, деякі мотиви мають значний прояв, а деякі є невиразними, при цьому студентам в однаковій мірі притаманні як внутрішні, так і зовнішні мотиви. Задоволеність різними аспектами навчальної діяльності в цілому є достатньою або середньою. Достатнім є загальний рівень професійної спрямованості. Вид професійної спрямованості можна визначити, але його прояв є незначним. Характерні достатні та середні рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. Студенти мають переважно достатній, а за деякими аспектами, середній рівні знань та умінь у використанні інтерактивних технологій, що дозволяє їм застосовувати ІТ у навчальній діяльності.

Креативний (високий) рівень – у студентів на високому рівні сформовані різні мотиви до вміння застосовувати інтерактивні технології, при цьому внутрішні мотиви домінують над зовнішніми. Високим є загальний рівень професійної спрямованості. Максимально виражений вид професійної спрямованості. Високою є задоволеність навчальною діяльністю в цілому та окремими її аспектами. Студентам притаманні високі рівні сформованості здібностей до рефлексії, емпатії, самоуправління та креативності. На найвищому рівні сформованості знаходяться знання в застосуванні інтерактивних технологій, що забезпечує вільне створення ефективних проектів, презентацій, соціальної реклами тощо.

Висновки

Виходячи з проведеного дослідження, можемо стверджувати, що визначення сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності, що складається з певних компонентів, а також з опорою на методологічний підхід до виокремлення цієї системи компонентів, були розроблені показники сформованості кожного компонента названої готовності, опора на які дозволяє підвищити рівень цієї готовності, що, в свою чергу, допомагає об'єктивно оцінити успішність розв'язання комплексних завдань та визначити рівень сформованості готовності майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

Таким чином, визначено основні критерії (мотиваційний, комунікативний, когнітивний, діяльнісний), їх показники та рівні (креативний, продуктивний, репродуктивний) сформованості майбутніх соціальних працівників до використання інтерактивних технологій у професійній діяльності.

Список літератури

1. *Батаршев А. В.* Диагностика профессионально важных качеств / А. В. Батаршев, И. Ю. Алексеева, Е. В. Майорова. – СПб. : Питер, 2007. – 192 с.
2. *Діденко О. В.* Критерії, показники та рівні сформованості творчості як професійної якості у майбутніх офіцерів-прикордонників / О. В. Діденко // Вища освіта України. – 2007. – С. 218–223. – (Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору : моніторинг якості освіти» ; дод. 3, т. 7).
3. *Пометун О. І.* Теорія та практика послідовної реалізації компетентісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
4. *Словник-довідник з професійної педагогіки* / [за ред. А. В. Семенової]. – Одеса : Пальміра, 2006. – 364 с.

Л.А. Хоменко-Семенова

Критерии, показатели и уровни сформированности готовности будущих социальных работников к использованию интерактивных технологий в профессиональной деятельности

Статья посвящена актуальной проблеме подготовки будущих социальных работников, профессиональный уровень которых должен соответствовать сегодняшним требованиям. В работе раскрыта суть содержания готовности будущих социальных работников к использованию интерактивных технологий в профессиональной деятельности, обоснованные критерии, показатели и уровни сформированности определяемой готовности.

Ключевые слова: готовность, интерактивные технологии, критерии, показатели, уровни готовности, социальный работник.

L.O. Khomenko-Semenova

Criteria, indicators and levels of formation readiness of future social workers to using interactive technologies in professional activity

The article is devoted to actual problem of training future social workers, whose professional level must comply with today's requirements. The paper discloses the essence of the content of the readiness of future social workers to using interactive technologies in professional work, substantiated criteria, indicators and levels of formation determined readiness.

Keywords: readiness, interactive technology, criteria, indicators, levels of readiness, social worker.